

De stilte in

VPW Nederland

Beroepsvereniging van r.-k. pastores

Ik wordt er stil van... hoewel?

De fusie is een feit. Deze ochtend hebben de aanwezige leden ingestemd met de fusie van de VPW op 1 januari 2019 met CNV Connectief. De weg er naar toe is in mijn beleving een gezamenlijke weg geweest van meedenken, wikken en wegen en doortastend optreden. Het doel stond ons goed voor ogen namelijk op een realistische en op een verantwoorde wijze ons beroep van 'pastor' in al zijn verscheidenheid een bedding geven. Een bedding waarbij niet alleen de financiële kant geborgd wordt maar waar verder doordacht kan worden hoe het beroep binnen de geloofsgemeenschap en binnen het levensbeschouwelijke veld zich eigentijds kan doorontwikkelen, ook bij tegenwind. Ik ben er persoonlijk van overtuigd dat ons nieuwe huis deze kansen biedt. Onder de aanwezigen deze ochtend mensen van het eerste uur; zij die erbij waren toen begin jaren tachtig van de vorige eeuw in alle bisdommen de verenigingen van Pastoraal Werkenden werden opgericht. Van harte stemden ze in met de ingeslagen weg. Tegelijkertijd, net als ikzelf trouwens toen ik van de vergadering thuiskwam, ook een beetje weemoedig... stil staande bij wat was en wat komt. En daarbij is dit tegelijkertijd mijn laatste bijdrage als voorzitter. Ik neem afscheid. Niet omdat de klus geklaard is maar wel omdat er een belangrijke stap is gezet. Ik geef dan ook met een gerust hart het stokje over. Al mijmerend in de trein terug naar huis en het thema van dit nummer overwegend dacht ik dan ook dat we allen samen maar een kaarsje moeten gaan branden. Dit uit dankbaarheid voor het goede wat ons op onze weg gegeven is in al die jaren, om kracht om dat 'wat harder regent dan de grond aankan aan kan' vol te houden en als teken van hoop omdat we mogen blijven geloven in de Geest die blijft waaien.

Lees verder op pagina 3

COLOFON VPWinfo.nl is het kwartaalblad van VPW Nederland, Beroepsvereniging van r.-k. pastores.
ISSN 1574-9916. Nr. 4, december 2018.

• Redactie VPWinfo.nl
Jan Franken (hoofdredacteur), Mirjam Dirx,
Jan Houben, Geert Rozema, Jeroen van Lente
• Redactiesecretaris
Mirjam Dirx
t/Vaartje 112, 5165 ND Waspik
T 0416 - 312385 / 06-444 60 207
mirjamdirx@kpnplanet.nl

• Grafisch ontwerp
Jeroen van Lente Grafisch ontwerper
Tielekshoeven 32, 5242 KB Rosmalen
T 06 28 15 20 30, E jeroenvanlente@msn.com
• Druk Drukkerij DekkersvanGerwen, Den Bosch

Foto's van de auteurs en foto's bij artikelen zijn door de betreffende auteurs aangeleverd.

Contributie

- De VPW kent maar één hoofdtarief waaraan alle andere bedragen zijn ontleend: € 140,-.
- De contributie bedraagt € 140,- voor wie 0.7-1 fte en € 70,- voor wie tot 0.7 fte werkt. Onder dat laatste vallen ook de gepensioneerden.
- Omdat het alléén voor pastoraal werk(st)ers in loondienst mogelijk is de contributie te verrekenen met hun brutoloon, worden zij voor een hoger bedrag aangeslagen, maar feitelijk hebben zij een voordeel van enkele euro's.
- Vrienden van de VPW en studenten betalen een aangepast bedrag.
- De letters A, B, C, D, DP (P voor gepensioneerden) en E zijn van belang voor de administratie en staan

op de betalingsstrook vermeld en verwijzen naar deze tabel.

- Contributies gelden voor een heel kalenderjaar.
- Individuele aanpassingen zijn mogelijk bij bijzondere arbeidsomstandigheden of indien men in de loop van het jaar lid wordt. In onze statuten wordt een opzegtermijn van een maand aangehouden.
- Iedereen die meer wil geven dan de gevraagde contributie-bijdrage kan dat als schenking fiscaal verrekenen, ook gepensioneerden (ANBI regeling).
- Ons rekeningnummer is NL38 INGB 000 303 72 79 t.n.v. VPW Nederland. Vermeld altijd: 'Contributie' en het factuurnummer.
- Wij stimuleren periodieke overschrijvingen van de contributie.

	Pastoraal werk(st)ers	Priester of diaken	Gepensioneerd
0.7 - 1 fte	A Netto € 134,- (bruto € 200,-)	B € 140,-	DP € 70,-
tot 0.7 fte	C Netto € 67,- (bruto € 100,-)	D € 70,-	DP € 70,-
Elders vakbondslid	D € 70,-	D € 70,-	DP € 70,-
	Vriend € 75,-	E Student € 15,-	

Organisatie VPW Nederland

- Secretariaat VPW Nederland • J. Franken (beleidsmedewerker), Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht 06 48 15 12 89, janfranken@vpwinfo.nl
- Dagelijks bestuur
 - H.J.M. v.d. Bunt-Koster (voorzitter), Nijverheidsstraat 22, 7621 TM Borne, 074 - 2670406
 - M.D. Dijkman (vice voorzitter), Kerkstraat 19, 6941 AC Didam, 0316 - 295 606, vice-voorzitter@vpwinfo.nl
 - J. Deckers (secretaris), Sophiastraat 1, 5671 XJ Nuenen (040-2845855), j.deckers@onsnet.nu
 - T. Halin (penningmeester), Kikkerveen 405, 3205 XD Spijkenisse, penningmeester@vpwinfo.nl
- Algemeen Bestuur • H. Berbé, H.J.M. v.d. Bunt-Koster, M.D. Dijkman, L. Geurts, W. Hacking, T. Halin, G.M.H. Kamsma-Kunst, H.J.M. Kint-van Os, G. Prevoo, J. Rens.
- Financiële administratie • Guus Prevoo.
- Landelijke Commissie Rechtspositie (LKR) • M. Bruijns, G. Damen, G. Dieteren, J. Franken, T. Halin (voorzitter), J. Rens, H. van Schalkwijk, W. Vroom, N. van Waterschoot (FNV).
- Website www.vpwinfo.nl • P. Gabriël, webmaster.

VPW's

- VPW Den Bosch • Secretariaat VPW Nederland, Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht, 06 48 15 12 89, denbosch@vpwinfo.nl
- VPW Breda • Secretariaat: F.M. Vermeulen, Florahove 24, 4702 EZ Roosendaal, 0165 - 53 45 06, breda@vpwinfo.nl
- VPW Groningen-Leeuwarden • Secretariaat: N. Bouma, Trambaan 15, 9251 LZ Burgum, 0511 705 336, groningen-leeuwarden@vpwinfo.nl
- VPW Haarlem-Amsterdam • Secretariaat: H.J.M. Kint-van Os Triade 45, 1901 GW Castricum, 06-24 60 38 29 / 025 169 046 kikikint@xs4all.nl
- VPW Limburg • Secretariaat: P. Linders, Stichting Groenewold, Roermond, 077 - 354 66 89, limburg@vpwinfo.nl
- VPW Rotterdam • Secretariaat: H.J.T. Dam, Parallelweg 5, 2951 BS Alblasserdam, 06-12374002, rotterdam@vpwinfo.nl
- VPW Utrecht • Secretariaat: Chr. Kantoci-Janssen, Bussloselaan 17-A, 7383 AG Bussloo-Voorst, 0571-261914, utrecht@vpwinfo.nl

Verzoek aan onze leden!

Als er iets verandert in uw gegevens wilt u dan zo vriendelijk zijn dit door te geven aan ons secretariaat: Palestrinastraat 1b, 3533 EH Utrecht of info@vpwinfo.nl. Denk daarbij aan • Adresgegevens • Verandering van werkkring of werksoort • Arbeidsduurverandering (bijvoorbeeld van full-time naar half-time) • Het overgaan van studentlid naar werkend lid • Het met emeritaat gaan.

INHOUD

Terwijl in onze samenleving het lawaai opklinkt, komt de vraag naar stilte opnieuw om de hoek.

Hoe gaan we om met stilte? Is stilte verveling en dodelijk? Of geeft stilte ruimte en aandacht? En wat betekent bidden dan? Horen stilte en bidden wel bij elkaar?

Vanuit verschillende contexten laten vijf auteurs er hun licht over schijnen. Marjan Goossen werkt in het onderwijs en oefent met haar leerlingen in stilte. Jacqueline van Heel is werkzaam als geestelijk verzorger in een gevangenis, waar het nooit stil is. Of wel? Han Akkermans is pastoor in een parochie. Hij merkt dat stilte in de liturgie alles behalve vanzelfsprekend is. In haar begeleidingscontacten bouwt Joke Litjens welbewust momenten van stilte in. Hoe ze daarbij uitkwam brengt ze voor de lezer in kaart. Richard Steenvoorde verkent in alle eerlijkheid een vorm van verstild gebed, die nogal eens discussie oproept. Tot slot brengt Thomas Quartier in zijn reflectieartikel het voorgaande bij elkaar. Stilte en gebed, zo schrijft hij, veronderstellen elkaar. Waar stilte niet mogelijk is, komt ook het gebed in vraag.

vervolg woord van de voorzitter

Even een momentje van stilte voor de VPW en onze leden, ook voor degenen die er niet meer bij of onder ons zijn. Om vervolgens weer gas te geven want dat heeft de VPW binnen de nieuwe setting ook nodig.

Ina van de Bunt Koster, voorzitter

DE PRAKTIJK

- 4 Stilte in de klas, een cadeau van grote waarde**
Marjan Goossen
- 6 In ons huis is soms de stilte van God**
Jacqueline van Heel
- 10 Geleefde liturgie**
Han Akkermans
- 13 Stilte en gebed in fragmenten**
Joke Litjens
- 16 Stille Aanbidding: laveren tussen nostalgie en herontdekking?**
Richard Steenvoorde o.p.

DE REFLECTIE

- 18 Stilte en gebed: Reflecties vanuit liturgische spiritualiteit**
Prof. Dr. Thomas Quartier osb

DE FUSIE

- 24 VPW gaat verder als onderdeel van CNV Connectief**
Op 29 november is het besluit over de fusie van VPW Nederland met CNV Connectief genomen.
Jan Franken

DE RUBRIEKEN

- 8 Gelezen**
De tijd kantelt, voor wie erin gelooft
Jos van Genugten
- 22 Nieuws uit de VPW-en**
Jan Franken
- 26 Op stap naar...**
Hongerdoeken in de Domkerk Utrecht
Ina van de Bunt-Koster
- 28 Column**
Mou Mou!
Rob Lijesen

Nieuwe werkwijze redactie VPWinfo.nl

Nieuwe redactieleden gezocht
Zie pagina 21

Nieuwe redactieleden zijn hard nodig omdat we vooral een blad van de werkende pastores in het parochiepastoraat zijn en op dit moment hebben we die niet meer in de redactie zitten.

Stilte in de klas, een cadeau van grote waarde

Marjan Goosen, docent levensbeschouwing aan Het Nieuwe Eemland, herinnert zich het begin van meditatie op school. “Zo’n tien jaar geleden probeerde ik tijdens de lessen Boeddhisme voorzichtig enkele meditatie oefeningen uit. Ik had eerlijk gezegd geen idee of ik leerlingen mee zou krijgen. Op ouderavonden moesten mentoren vragen van ouders beantwoorden naar het hoe en waarom van deze meditatiesessies tijdens het lesuur godsdienst”.

Meditatie is nu veel meer ingeburgerd in onze westerse maatschappij en het belang daarvan voor jongeren wordt breed onderschreven, dus die toelichting is nu niet meer zo nodig.

De stilte in Mijn leerlingen van klas een, twee en drie (ik ben nu eenmaal een onderbouw docent) gaan bijna direct van de drukte de stilte in, wanneer ik voorstel te gaan mediteren. Dat is zeker niet het geval als ik alleen maar om stilte vrág. Stilte heeft een andere lading op school. Namelijk: braaf zijn, moeten luisteren naar de docent.

Ik hoop de leerlingen te leren
om aandacht te hebben
voor hun omgeving en
voor wat er zich in hen
zelf afspeelt

Mediteren is een werkwoord. In stilte luisteren naar je hart, in verbinding komen met je binnenwereld en luisteren naar jezelf. Naast alle prikkels waar jongeren aan blootgesteld worden wil ik ze graag kennis laten maken met een methode die je altijd en overal kunt inzetten om tot rust te komen. Soms vinden ze me maar een raar mens. Ik kan ineens de les onderbreken omdat ik buiten een vogel hoor zingen. “Horen jullie dat?”, vraag ik mijn leerlingen dan. “Dat is een roodborstje. Ziet iemand hem zitten?” Ik leer ze luisteren en kijken. Wat zie je met eigen ogen? Wat neem je waar? Wat leren je zintuigen jou? Die vragen prikkelen hen blijkbaar, want ze komen er regelmatig op terug. Ik moet zeggen dat ik wel een beetje trots was toen een derdeklasser me voorstelde aan een eersteklasser: “Mevrouw Goossen laat je ook naar de vogels luisteren”. Het gaat me niet zo zeer om die vogeltjes. Ik hoop de leerlingen te leren om aandacht te hebben voor hun omgeving en voor wat er zich in hen zelf afspeelt. Kom maar dicht bij jezelf en bij wat je zintuigen te melden hebben, is mijn boodschap. Jouw verhaal doet ertoe.

Marjan Goossen

Docent Levensbeschouwing
op Het Nieuwe Eemland in
Amersfoort

DE PRAKTIJK

Hoe dan? Meditatie betekent letterlijk: concentratie-oefening. Wij tellen in de klas van een tot tien als hulpmiddel om gedachten daadwerkelijk als wolkjes voorbij te laten trekken. Alleen de eerste keer bespreken we hoe de leerlingen de stilte ervaren hebben, daarna wordt het mediteren gewoon onderdeel van de les. Leerlingen laten blijken dat ze mediteren fijn vinden, omdat ze dan rust ervaren. Bij de uitleg zet ik vijf regels op het bord: voeten op de grond, rug recht, handen in een driehoek (of duim en wijsvinger tegen elkaar), ogen geloken (of dicht) en in gedachten tellen van een tot tien. Ik leg bovendien uit waarom ik deze regels hanteer. 'Voeten op de grond' helpt de leerling zich bewust te zijn van het contact met de aarde. Een rechte rug helpt te beseffen dat meditatie een actieve houding is. Zo wordt voorkomen dat leerlingen allemaal met hun hoofd op de tafel gaan hangen. Door de duimen tegen elkaar te houden (of duim en wijsvinger) wordt de energie in het lichaam gehouden. Ogen geloken helpt vervolgens de aandacht bij jezelf te houden. Tot slot is het tellen aan de zen meditatie ontleend. Zo blijft de aandacht bij het hier en nu.

Sommige leerlingen worden in eerste instantie zenuwachtig en uiten dit door te gaan giechelen, geluidjes te maken en contact met klasgenoten te zoeken. Dit negeer ik zoveel mogelijk. Wel probeer ik hen met mijn houding gerust te stellen en de groep na afloop te complimenteren. De leerlingen die onrustig waren complimenteer ik ook, omdat ze zich vaak proberen te herpakken. Sommige leerlingen ervaren nu eenmaal werkelijke onrust als ze stil moeten worden. Dit gaat doorgaans snel over. Herkenbaar voor mij. Ook ik moest leren mediteren. Soms corrigeren leerlingen elkaar, maar liever heb ik dat de leerling zich helemaal op zichzelf concentreert, zodat het langzaam maar zeker doodstil wordt.

Kom maar dicht bij jezelf en
bij wat je zintuigen te melden
hebben, **jouw verhaal**
doet ertoe

Vershil van insteek In de eerste klassen introduceer ik meditatie en zet het in wanneer de groep onrustig is. In de tweede klassen wordt meditatie in de tweede helft van het jaar een vast onderdeel bij de start van de les. Ik varieer dan een beetje door ook de bodyscan te introduceren. Leerlingen krijgen er zelfs aan het eind van het jaar een cijfer voor, als beloning. Zo verheugen ze zich op de les waarin gemediteerd wordt voor een cijfer. In onze mavo drie klassen werken we naast de verplichte vakken met keuzevakken. We bieden dit jaar voor het eerst het keuzevak meditatie aan. Het is een spannende uitdaging waarbij ik met een klein groepje aan identiteitsontwikkeling ga werken, met gebruikmaking van de parabel van de onvruchtbare vijgenboom.

Dit roept op om na te denken over eigen talenten en wensen. Wat heeft de boom nodig om vrucht te kunnen dragen? Door het aanreiken van verschillende oefeningen, die ik ook zelf heb gedaan tijdens mijn leergang christelijke meditatie, vinden leerlingen hun eigen richting. Naast verschillende vormen van medita-

tie (beeld-, tekst- en loopmeditatie) volgen mindfulness oefeningen, schrijfp opdrachten, het schilderen van een eigen vijgenboom (met vruchten) en een stilstewandeling. Het blok wordt afgesloten met een middag in het jongerenklooster *Casella* in Hilversum. We zullen daar o.a. het labyrint lopen (een replica van het labyrint in Chartres), genieten van het stiltehuisje in de tuin met prachtig uitzicht, werken aan een creatieve opdracht en lunchen met de zusters. Aan leerlingen die hieraan mee willen doen wordt gevraagd een motivatiebrief te schrijven.

In ons huis is soms de stilte van God

De Penitentiare Inrichting Krimpen a/d IJssel ligt op een industrieterrein in de Stormpolder, tegen Rotterdam aan, ver van de bewoonde wereld. Een bajes (Jiddisch voor 'huis') waar een slordige vierhonderd mannen verblijven. De ene helft in afwachting van hun uitspraak (huis van bewaring), het andere deel is gevangenis waar de mannen hun straf uitzitten. Het is de plek waar Jacqueline van Heel werkt.

Stilte lijkt nauwelijks te bestaan in de gevangenis. Er wordt tegen verwarmingsbuizen geklopt, personeel loopt voorbij met rammelende sleutels aan hun bos, alarmgepiep, gebonk op de muren. Er worden stalen deuren met veel kracht dichtgesmeten. Het geluid van pingpongballetjes tegen een batje of de pingpongtafel... Zelfs 's nachts is er herrie. Er wordt gedoucht en er zijn mannen die huilen of hun verdriet en ellende uitschreeuwen. Harde muziek klinkt in de cel naast je. Als de buurman gaat verzitten is dat hoorbaar. In ons huis is ook veel rumoer in de vorm van woorden: er wordt geouwehoerd, geroddeld, gesproken, geroepen en gegild. Nee, stil is het bepaald niet te noemen.

Stil Of toch wel: aan het begin van de zondagsvieringen. Dan maken we het stil om in contact met onszelf en met God te komen. Dan kun je een speld horen vallen. Zoveel verschillende mannen bijeen, ze worden rustig, ze maken ruimte. De mannen sluiten hun ogen, buigen zich voorover, of houden hun hoofd in hun handen en zoeken de stilte, de aanwezigheid van hun God, het heilige. Ik, als hun voorganger, zie het voel het. Het zijn voor mij bijzondere momenten. De kerk is een plek van rust. Dat is niet de gehele viering zo, maar op drie momenten heerst er absolute stilte: aan het begin van de viering, tijdens de overweging en bij de voorbede.

De stilte is er bij de gratie van het geluid. Ons bajeskoor zingt met groot enthousiasme hun liederen. Ze maken swingende reggae-versies van het Magnificat en rappen Psalm 23. Het één kan niet zonder het ander. Het houdt elkaar in evenwicht. "In de stilte bouw je energie op", zegt een pastoraal. "Die energie moet ook weer naar buiten. En dan zingen we het uit".

*"De stilte is
waaninnig powerful."*

Gesprek Een gewone dinsdag. Op deze dag zijn er diverse gespreksgroepen in gevangenis en huis van bewaring gaande. Tijdens deze gespreksgroepen komt aan bod al wat met geloof en eigen leven te maken heeft. In één groep spreken we over bidden, hoe doe je dat? In de andere groep gaat het over het verschil tussen katholiek en protestant. Een derde groep leest samen het boek Daniël. Wanneer ik het onderwerp "stilte" aansnijdt zijn de reacties heel divers:

Jacqueline van Heel

Justitiepastor in Penitentiare
Inrichting Krimpen a/d IJssel

DE PRAKTIJK

“Voor mij heeft de stilte twee kanten: het straalt kracht uit, maar soms vind ik de stilte beklemmend, benauwd. Op momenten dat ik me kan afsluiten voor mijn omgeving geeft de stilte mij ruimte om te verwerken wat ik heb meegemaakt. Als ik stil ben kan ik mijn gedachten ordenen. Ik praat dan een beetje met God.”

“Om vijf uur gaat de deur dicht. Er zijn veel ongewenste geluiden. Ik ben hier nu drie jaar en geluiden kunnen een marteling zijn. Ik erger me rot. Maar als het stil is dan kan ik iets ontvangen, dan heb ik de gelegenheid om aan God te denken. Ik krijg een boost door de beweging van mijn ademhaling. De stilte is waanzinnig powerful.”

“Als ik stil ben kan ik mijn gedachten ordenen, ik praat dan een beetje met God.”

“Ik ben bang voor de stilte: dan ga ik denken waaraan ik niet wil denken. Ik ga douchen om iets te horen en te weten dat ik leef”.

Stille plek Met Allerzielen is het Stiltecentrum de hele dag geopend en kunnen gedetineerden en collega's binnenlopen om een kaarsje te branden en er desgewenst een gesprek aan vast te knopen. Het loopt af en aan. Drie bonkige Polen lopen binnen. Steken een kaarsje op en staan een poos onbeweeglijk stil te bidden. Het is ontroerend.

Een oudere man zegt: “Typen en lezen vult het grootste gedeelte van mijn dag. Tussendoor ga ik stil zitten denken. Ik probeer niet ‘mijn geest leeg te maken’. Ik vul haar juist met gedachten over een bepaalde Bijbeltekst. Ik wil deze dan zo vaak overdenken, dat ze van mijn verstand naar mijn belevingswereld gaat. Ik leef als een monnik in zijn cel. Door de dag heen probeer ik in mijn cel te lopen en te bidden. Zeven stappen heen en zeven stappen terug. Een soort gebedswandeling. Ik lijk een lopende rozenkrans”.

Hij heeft me net verteld over wat er gebeurd is. Het is hartverscheurend. Zijn zorgen om zijn vrouw en

> Lees verder op pagina 8

dochtertje. Ik zie zijn worsteling en zijn verdriet. Hij wordt er stil van. Ik ook. Zo zitten we daar een hele poos. Hij huilt zacht. Ik huil van binnen. We zijn samen stil.

We sluiten ons samen zijn af met een gebed: "God, ik weet gewoon niet wat ik moet zeggen..."

Stilte

*Stilte in je hoofd
geluiden van buiten gedooft
momenten om je te bezinnen
maar hoe moet je beginnen?*

*Stilte om je heen
geen geluid door merg en been
maar ondertussen druk in mijn hoofd
stilte is wat mij verdooft*

*Stilte put niet uit
maar ook al hoor je geen geluid
in mijn hoofd is het bijna nooit stil
ook niet wanneer ik dat wil*

*Stilte geeft je rust
soms is stilte gewoon een must
stilte om opnieuw te vertrouwen
om van jezelf te houden.*

*Stilte is van God
een uitnodiging, geen gebod
want stilte geeft je zoveel vrede
vind stilte in gebeden.*

(door Erwin v. D., gedetineerd in P.I. Krimpen a/d IJssel)

De tijd kantelt, voor wie erin gelooft

Herman Agterhoek. Uitgegeven in eigen beheer. Te bestellen bij H. Agterhoek (h.agterhoek@upcmail.nl)

Hoop en bevlogenheid spreken uit het boekje dat Herman Agterhoek schreef, een hoop en bevlogenheid die hij graag wil delen met anderen,

met mensen die – wel of niet gelovig – zo vaak ontmoedigd worden door de feiten. Het boekje is ook een persoonlijk getuigenis geworden. Zijn eigen gelovige ontwikkeling komt erin naar voren alsmede zijn jarenlange ervaring als dienstverlener kerkopbouw. Het is een pleidooi om de tekenen van de tijd te herkennen en te duiden, de huidige tijd waarin termen als verandering, transitie, kanteling ons om de oren vliegen. We leven in een tijd waarin het erop aankomt.

Herman Agterhoek beschrijft de ontwikkelingen in de maatschappij, waar bij ook eigentijdse nieuwsbronnen (*De Verdieping* in dagblad *Trouw* en het televisieprogramma *Tegenlicht*) gebruikt worden. Negatieve tendensen worden gesignaleerd: de kloof in de samenleving tussen mensen die wel meekomen en zij die niet mee kunnen

komen, instituties die zijn afgedreven van hun oorspronkelijke bedoeling, een zich terugtrekkende overheid, het ver doorgevoerde en alles overheersende marktdenken. De vrijheid (en de gelijkheid?) lijkt te zijn toegenomen, maar de broederschap heeft nog wel een slag te maken.

Kijkend echter met de ogen van het geloof zijn er ook tal van mogelijkheden en kansen te zien, met name bij jonge mensen die met nieuwe initiatieven inspielen op veranderingen. De vraag die ook meer urgent wordt is: Wie ben ik als mens? Waar hoor ik bij? Mensen zoeken naar verbinding met elkaar tegenover de tendensen die erop uit zijn om vijandschap te creëren, haat te zaaien en uiteen te drijven.

Over leiderschap gaat het ook. Het mooie verhaal van de verspieters (Numeri 13 en 14) is in dit verband veelzeggend. De taak van de leider is het om voor zijn opdracht te staan, te geloven in de belofte, te vertrouwen op de Heer, angst te overwinnen in plaats van te verspreiden.

Het is een hoopvol, maar ook heel eerlijk boek waarin twijfels naar voren komen. Zeer herkenbaar. Boeiend vond ik ook hoe zijn geloven in de loop van de jaren is opgeschoven van activisme naar overgave, van ik naar God, tot wie hij bidt: Heer, ontferm U.

Het kerkelijk leven mag hier in het Westen dan tanende zijn, toch heeft het geloven een heel krachtige betekenis. Het is een vitale kracht in de wereld van vandaag. De bevoegenheid van mensen die zich inzetten voor duurzaamheid is een ademtocht van de Geest. Kijk naar de wereld, zie om je heen wat er gebeurt. Ga naar buiten, zegt ook paus Franciscus. Zie en hoor wat Gods Geest bewerkt. Het Koninkrijk van God hoeft niet gebracht te worden, het is er al.

Wat is geloven? Waarom zijn we hier ook alweer?

We vinden in het boek suggesties voor samenwerkende parochies/geloofsgemeenschappen. Herman Agterhoek heeft veel ervaring opgedaan als opbouwwerker, als agoog.

Samenwerking gaat in eerste instantie vaak gepaard met angst en huiver: we verliezen iets, onze identiteit. Maar later, als je elkaar aankijkt, blijkt dit vaak mee te vallen en ervaren mensen: wat lijken we toch veel op elkaar. Ten aanzien van de fusie van parochies: grootschaligheid en kleinschaligheid zijn geen tegenpolen, maar vullen elkaar heel goed aan.

In een grote parochie kunnen pastorale voorzieningen (pastoraal team, financiën, gebouwen etc.) beter gewaarborgd worden. Hierdoor ontstaat ruimte voor kleine geloofsgemeenschappen om hun naam echt eer aan te doen, d.w.z. geloven ter sprake te brengen. Met elkaar in gesprek te gaan over de bronnen waaruit je leeft. Wat is geloven? Waarom zijn we hier ook alweer?

Het boek biedt een heldere uiteenzetting over de tijd waarin we leven, de plek van de kerk daarin, de rol van de geloofsgemeenschap. Het biedt ook aanzetten om na te denken over de rol van de pastor in dit proces. Wat is zijn/haar taak of rol in een veranderende kerk en wereld?

We worden uitgedaagd te zoeken naar nieuwe plekken van kerk zijn. Het hoopvolle boekje van Herman Agterhoek is hierbij een uitstekende leidraad en inspiratiebron.

Geleefde liturgie

Voorgaan in de liturgie brengt pastoor Han Akkermans veel voldoening. Als hij zijn werk in een grote parochie overziet, stelt hij vast dat met name de vieringen in het weekend belangrijke momenten zijn in het leven van de parochie en ook in zijn persoonlijk leven.

De parochianen die naar de kerk komen zijn gemotiveerd en betrokken. Ze verwachten ook iets te horen en te beleven dat hen sterkt en bemoedigt. Liturgie is een gebeuren dat op allerlei manieren verbinding legt. Verticaal gezien zijn het de woorden van de Bijbel en de traditie die ons bereiken op de plaatsen waar wij leven, hier en nu. Die woorden 'stichten' ons, d.w.z. bouwen op tot Lichaam van Christus. In de woorden van de gebeden, in de rituelen en gebaren geven we antwoord op wat wordt aangezegd en geven we uitdrukking aan ons geloof en onze vragen. De horizontale verbanden in de liturgie geven de gemeenschap zichtbaar gestalte: zoveel rollen en functies, de gedeelde ervaring van woord en klank, de zintuigen die door zang en muziek worden geraakt. Door te luisteren en te zingen en elkaar aan te zien en aan te raken, wordt een geloofsgemeenschap tastbaar, hoorbaar en zichtbaar. In het gebeuren van de liturgie weten we Gods Geest aanwezig. Maar, eerlijk gezegd, niet altijd even sterk.

Georganiseerde liturgie Voorgaan in de liturgie is voor de pastor naast geloofsbeleving ook werk en management. In een kerk valt voorafgaand aan de viering bijna altijd iets te regelen. In de sacristie worden afspraken gemaakt over allerlei heel praktische aangelegenheden: het aantal hosties in de schalen, het doen van mededelingen, een intentie die het laatste moment wordt toegevoegd, het muzikaal programma dat toch nog iets gewijzigd wordt of de rolverdeling van de acolieten. Onrust en haast, gebrek aan concentratie, gebrekkige

voorbereiding van de voorganger en de assistenten, van koor en organist en andere 'actanten' hebben immers impact op heel de verzamelde gemeenschap en bepalen de kwaliteit van de viering. Om geconcentreerd de liturgie te beginnen, is het belang dit vanuit een uiterlijke en innerlijke rust te doen. Vroeger hing er in veel sacristieën een bordje met silentium/stilte. Het aandoen van de liturgische kleding ging gepaard met begeleidende gebeden. Een kort gebed in de sacristie samen met voorganger, lector en assistenten kan helpen om 'met het goede been' de kerk binnen te stappen. Iemand die de liturgie intensief beleeft, zei me eens dat ze in haar jeugd had geleerd: "Vóór de Mis spreken we met God, tijdens de Mis spreekt God tot ons, na de Mis spreken we met elkaar." Die vuistregel is nog steeds van waarde, dunkt me.

Verinnerlijkte liturgie Die stilte is in de weekendliturgie een probleem. Als ze niet als zodanig wordt aangekondigd als 'een moment van stilte', of als ze niet wordt ingevuld met ingetogen instrumentale muziek, brengt stilte in een viering vaak een gevoel van onrust teweeg. Het is blijkbaar niet eenvoudig om samen stil te zijn.

Han Akkermans

Pastoor van de H. Catharina-parochie in Oosterhout

DE PRAKTIJK

Stilte is heel breekbaar. Denk aan de Damschreeuwer! Stilte werkt als ze is ingekaderd in de viering en in functie staat van wat er gezegd en gedaan wordt. De kleine momenten vóór de schuldbelijdenis, na de gebedsoproep “Laat ons bidden”, na de lezingen, na de overweging en de communie bieden gelegenheid om het gehoorde te verwerken en om een klimaat van stilte te creëren. De stilte van een langere meditatie is voor een parochieliturgie in het weekend m.i. niet haalbaar. Een lange stilte vraagt een hoge dosis mentale aandacht, een aangepaste ruimte, een mogelijkheid om een ontspannen en aandachtige lichaamshouding aan te nemen. Woorddiensten en eucharistische aanbidding vragen om en verdragen wel een langere stilte. Deelnemers daaraan zijn vertrouwd met de beleving van de stilte en zoeken die uitdrukkelijk. Stilte in de liturgie wordt, naast de genoemde momenten, ook bevorderd door de aandacht en zorgvuldigheid van de bewegingen en handelingen. “Niet treuzelen en niet haasten” is mijn aansporing aan de misdienaars en acolieten! Een ander punt van aandacht zijn de koren. Koren zingen in en nemen nog een en ander door van het repertoire. Zaak is dat ze daarmee niet doorgaan tot het begin van de viering.

Dragende liturgie In mijn wekelijks ritme van liturgische vieringen, ga ik elke donderdag voor in de Onze Lieve Vrouwe Abdij van de zusters Benedictinessen. Dat is een andere ervaring van voorgaan dan in de parochie. In de abdij proef ik het gedeelde besef dat de liturgie de gemeenschap draagt. De woorden van de Schrift, de gezangen – ook bijna alle uit de Bijbel –, het voltrekken van de riten en gebaren, dagelijks herhaald, creëren een atmosfeer van stilte en aandacht. Het ritme van het leven in de abdij wordt van de morgen tot de avond bepaald door de liturgie. Die is in de abdij niet de onderbreking van de dag, maar de maatslag ervan. Dat is zichtbaar en hoorbaar. In de abdij is er geen probleem met stilte in de liturgie omdat die stilte het natuurlijk milieu is van hun leven. Een kloosterliturgie vraagt om spaarzame woorden, enkele korte beelden of gedachten. De lezingen, de

gezangen, de gedachtenis van de heilige van de dag bieden mij altijd wel aanleiding om met een paar woorden, – zonder papier voor me – de viering in te leiden, eventueel een korte overweging te houden of in de voorbede te hernemen.

Stilte in de liturgie wordt bevorderd door de aandacht en zorg- vuldigheid van bewegingen en handelingen

Leerzame liturgie De liturgie is een leerschool met om zo te zeggen ‘verplichte’ leerstof: de Bijbel zoals die in het lectionarium ons aangereikt wordt. Ik hecht aan een stevig Bijbels gehalte van liturgie en verkondiging. Ik realiseer me dat Bijbeltaal taai en weerbarstig kan zijn, niet onmiddellijk verstaan of begrepen wordt. Er is bovendien kritiek mogelijk op de keuzes die in het lectionarium zijn gemaakt. Zoals: is dat niet teveel, een cyclus van 3 jaren, waarom in het B-jaar 5 weken lang de Broodrede uit het Johannesevangelie, hoe kun je Oudtestamentische lezingen begrijpen die zonder context over de toehoorders worden uitgesproken? Maar ik vind het een vergissing om die moeilijke Bijbel dan maar weg te laten. We moeten het helaas, méér dan een halve eeuw na Vaticanum II, nog steeds constateren: de Bijbel is voor katholieken een gesloten boek. Dat is niet alleen jammer, het is funest. Als we de bronnen van ons geloof niet kennen en waarderen, verliezen we het fundament, de voeding en de uitdaging die ons tot Kerk maken. Volmaakt uitgevoerde zang, esthetisch verfijnde architectuur en vormgeving kunnen dit gemis op den duur niet opvullen. De Bijbel is moeilijk en blijft moeilijk, ook voor wie ze iedere dag leest. De Bijbel uitsluitend lezen in de versies van de Kinderbijbel of ze vervangen door

spiegelverhalen, doet tekort aan de Bijbel en aan de hoorders. Onze zusterkerken van de oosterse ritus, het Jodendom en de Islam als godsdiensten van het Boek, doen dat ook niet. Moslimkinderen leren de verzen van de Koran in het Arabisch te reciteren, Joodse kinderen die hun Bar/Bat Mitzwah doen, lezen met de yad in de hand, de Hebreeuwse Bijbel. Er wordt op jonge leeftijd niet gevraagd of ze precies weten wat ze leren. Ze leren door te ervaren, door te luisteren en te kijken en door na te doen. Dat is mystagogie: ervaren en doen en daaruit leren. Dat veronderstelt catechese vanuit de liturgie. In geloofsonderricht ligt het voor de hand de Bijbel te leren kennen op een toegankelijke wijze, met aangepaste versies. Die catechese is noodzakelijk, in kindervoordiensten of andere catechetische bijeenkomsten, maar niet in het hart van de liturgie.

Problematische liturgie Liturgie in de volkstaal was een gewaagde keuze van Vaticanum II. Ondertussen wil bijna niemand terug naar een integraal Latijnse liturgie. We hebben geleerd te bidden met de woorden van de liturgie als ons eigen gebed. Maar er is gevaar van banalisering enerzijds (Sinterklaasrijmen als: *Ik bied U dit brood, 't is als gave niet groot!*) en van onbegrijpelijkheid anderzijds. Dit laatste geldt m.i. van de drie gebeden in de Eucharistie (bij de opening, over de gaven, na de communie). Het zijn in hun Latijnse vorm prachtige voorbeelden van beknoptheid, maar ze zijn gedateerd en moeilijk invoelbaar voor mensen anno nu.

Sommige teksten brengen me in verlegenheid. In de prefatie van Eucharistisch Gebed XIId staat: “De kerk is spiegel van uw vriendelijkheid”. Dat is ze echt niet altijd! Mijn neiging is dan ook (en daar geef ik ook aan toe!) om te zeggen: “De kerk is geroepen om spiegel te zijn van uw vriendelijkheid.”

Veelstemmige liturgie Door mijn opleiding en ervaring in verschillende kerkelijke en culturele contexten: kloosterliturgie in grote en kleine setting, liturgie in zorginstellingen, parochieliturgie, verblijf in Frankrijk, Italië en de VS, heb ik leren bidden op velerlei wijze en met velerlei woorden. Verschillende vormen van eredienst en gebed heb ik leren waarderen in hun authenticiteit en hebben me geestelijk verrijkt. Waarachtige en waardige liturgie vind ik mooi uitgedrukt in een spreuk boven de deur van de kloostergang naar de kerk in de abdij van Sant’Anselmo in Rome: *Ante Deum stantes, non simus corde vagantes; si cor non orat, in vanum lingua laborat / als je voor God staat, laat je hart dan niet afdwalen; als het hart niet bidt, is de tong tevergeefs aan het werk.*

Als je voor God staat, laat je hart dan niet afdwalen

Stilte en gebed in fragmenten

In de loop van haar leven is haar praktijk van bidden, stilte en meditatie gegroeid en veranderd, concludeert Joke Litjens, ooit catecheet en (omroep)pastor, nu geestelijk begeleider. Dat ging al doende door ervaringen en crisis heen, met vallen en opstaan.

‘Oh God’ Haarscherp weet ik nog de plek en het moment dat de verzuchting ‘oh God’ benoemd werd als een gebed. Het was in de negentiger jaren. Ik genoot van een sabbatperiode en volgde colleges bij het Titus Brandsma Instituut in Nijmegen over geestelijke begeleiding. Tijdens een college van professor Hein Blommesteijn werd ik ingewijd in een alledaags en nabij verbonden zijn met de Ene, de Eeuwige, die we niet voor niets ook de Alfa en de Omega noemen, in allen en alles aanwezig en op te delven. Ik besepte dat Z/Hij geen omhaal van woorden nodig heeft. Dat Z/Hij al weet wat in mij omgaat voordat ik het zelf besef (psalm 139). In momenten van verwondering, verbazing, schrik, angst, verdriet, blijdschap ben ik verbonden in de kreet ‘oh God’ met de bron die me grond onder de voeten geeft. Dit helpt mij dag in dag uit stevig met beiden voeten op de grond te blijven wat er ook gebeurt en niet te verdwalen in allerlei gedachten.

Joke Litjens

heeft een eigen praktijk voor geestelijke begeleiding
www.werkplaatsvoordeziel.nl

DE PRAKTIJK

Ik weet, ik voel mij gedragen. Sindsdien klinkt deze verzuchting anders in mijn oren, wel bewust en dieper. Een belangrijk keerpunt.

De gène voorbij Een ander belangrijk keerpunt is het moment dat mijn kinderen geboren werden. Vanaf hun geboorte heb ik voor en met ze gezongen, de gewone bekende kinderliedjes en op sterke momenten door de dag en door het jaar heen religieuze liederen. In spreuken en rituelen rond het eten, bij het slapen gaan zong ik over de engelen die hen begeleiden. In de Advent dagelijks een lied bij het aansteken van de kaarsen van de adventskrans.

*‘Stil nu, stil nu, maak nu geen gerucht.
Stil nu, stil nu, het ruist al door de lucht.
Wonder komt hier zachtjes aan,
Het Kerstkind wil hier binnen gaan,
Stil nu stil, maak nu geen gerucht’.*

De Vrije School, waar mijn kinderen naar toe gingen, bleek een rijke bron van aansprekende liedjes, spreuken en rituelen voor ons gezin. Ook als er iemand in onze kring ziek was, stierf, of wanneer er iets groots gebeurde in de wereld, nam ik dat mee in gebed hardop aan tafel. Zo ontstond er gaandeweg een ‘huisliturgie’ waarbij ik aan de gène voorbij kwam om dit intieme gebeuren met elkaar te delen. Als er vrienden en gasten over de vloer kwamen, bleven we bij ons ritueel. Toen de kinderen in de pubertijd kwamen probeerden ze menigmaal mij te verleiden om het ritueel aan tafel achterwege te laten als er vrienden van hen mee aten. “Doe niet zo stom mam”. Natuurlijk vond ik dat lastig, maar ik heb er wel aan vastgehouden. Dit heeft me geholpen om later, ook in lastige situaties, hardop en uit het hart te bidden met anderen.

Bidden met anderen In mijn praktijk van geestelijke begeleiding ontvang ik mensen bij mij thuis. Ieder gesprek open ik met stilte, ik ga staan en nodig de ander uit ook te gaan staan. Als ik onrust waarneem of merk dat de ander ‘van ver’ moet komen begin ik met een korte oefening om te aarden en nodig ik uit waar te nemen wat is. Vervolgens steek ik in stilte met aandacht een kaars aan. Ik haal mij voor ogen wat ik aan de ander heb waargenomen en begin te bidden. De woorden komen vanzelf, ze komen uit het hart, uit de diepte wellen ze omhoog. Als ik niet kan waarnemen wat er speelt, vraag ik aan de ander een kernwoord van vandaag, van dit moment en neem dat mee in mijn zoekend bidden. Zeker wanneer iemand voor het eerst komt is dit niet gemakkelijk. Dan benoem ik dat. Ik gebruik niet veel woorden en nooit een tekst van een ander, laat staan een formulegebed. Al kan deze laatste zijn eigen waarde hebben op andere momenten, ik denk aan momenten van sprakeloosheid bijvoorbeeld. Een gesprek zo beginnen brengt ons beiden op een diepere laag is mijn ervaring. Het is de laag van aanwezig zijn, van het hoofd naar het hart, de laag van verlangen en van gevoelens, de laag van wat in het verborgene leeft en aan het licht mag komen, waar het licht van de Eeuwige op mag schijnen. Daar vraag ik om in het gebed. Wat zo moeilijk lijkt, zich te openen en te uiten,

Aan het begin van de dag is er stilte
en in stilte sluit ik ook de dag af,

een belangrijke sleutel
hierin is:
waarnemen wat is,
hier en nu

lukt dan wonderwel. Vaak wordt de ander geraakt, komen er tranen, wat vast zat gaat stromen en komt de ander vanzelf aan het woord. Regelmatig zijn we beiden verwonderd om wat het gebed vermag en wat onbewust werd aangeraakt. Menig keer hoor ik de ander zeggen: “Hoe wist jij dat....?” Echt! Ik wist het niet en benoem dit met ‘de heilige Geest is in ons midden’. Zo bid ik ook tijdens retraites en in de pelgrimsreizen die ik begeleid. Verbonden met het thema, het tijdstip van de dag of het seizoen, met de plek waar we zijn en met wat ik waarneem aan mensen en hoorde van hun ervaringen, komen de woorden vanzelf als ik met hen bid. Tot mijn verwondering is dit voor velen een nieuwe ervaring met bidden en die komt binnen.

Stilte Stilte is gaandeweg mijn leven een steeds grotere plaats gaan innemen. Het is een behoefte waar ik wel bij vaar. Dagelijks aan het begin van de dag is er stilte en in stilte sluit ik ook de dag af. Een belangrijke sleutel hierin is: waarnemen wat is, hier en nu. Ik ga zitten, welbewust rechtop op een stoel of op mijn meditatiekussen. Ik ben met aandacht bij wat ik waarneem aan mijn lichaam, wat ik tegenkom in mijn gedachten en wat er aan gevoelens opborrelt. Of ik wandel in stilte en neem waar, binnen in mij en buiten mij in de natuur. Van belang is het om een oordeel achterwege te laten. Want voordat ik het goed en wel besef, vind ik er van alles van en is er ongevraagd innerlijk commentaar. Dit oordeel of innerlijk commentaar belemmert en breekt af. Waarnemen zonder oordeel vraagt om oefening en geduld, steeds weer.

Tijdens een crisis in mijn twintiger jaren ben ik hiermee begonnen. Ik kreeg van mijn huisarts de opdracht om dagelijks een ronde te lopen van een half uur, iedere dag dezelfde ronde en steeds weer waarnemen wat ik zag. Ik leerde kleine veranderingen op te merken. Dat is de waarde van steeds weer dezelfde ronde. Later kwam ik dezelfde oefening in waarnemen ook tegen in de meditatie-oefeningen van Franz Jalics*. Zo is de stilte in mij gaan groeien.

Onderstaande tekst uit de zevende eeuw vind ik een rijke verwoording van wat stilte kan bewerken. Iedere zin is een meditatie waard.

Ode aan de stilte

*De doorleefde stilte is
de moeder van het gebed,
de bevrijding uit de ballingschap,
de bescherming bij vuurigheid,
de behoedster van de overwegingen,
een wachtpost tegen de vijanden,
een kerker voor ons verdriet,
een vriendin voor onze tranen,
de vormster van ons doodbesef,
de schilderes van de tucht,
de bedrijvige minnares van het oordeel,
de ondersteuning van de onrust,
de vijandin van de vrijblijvendheid,
de gezellin van de rustige adem,
de tegenstandster van de drang tot leraren,
de helpster van de kennis,
de vormster van de beschouwing,
de onzichtbare voortgang en de verborgen opgang...
De minnaar van de stilte nadert God;
terwijl hij zich in het verborgene onderhoudt met Hem,
ontvangt hij zijn licht.
Johannes Climacus (600 na Chr.)*

Meditatie Ik loop soms dagen met een zin rond. Ik neem de zin mee naar binnen en kauw erop tot de werking eruit is of op is. Mediteren doe ik vooral in de tijd dat je als het ware vanzelf meer naar binnen keert. Als de herfst begint en grofweg gezegd tot Pasen. Ik heb gemerkt dat de zomerse periode mij naar buiten trekt en dat ik dan er niet toe kom om te gaan zitten om te mediteren. In de Advent- en kerstperiode en in de vastentijd maak ik gebruik van de dagelijkse teksten en meditatievorm die www.ignatiaansbidden.org aanbiedt. Ze helpen mij om onder te dompelen in die tijd van het jaar.

Regelmatig zijn wij verwonderd
om wat het gebed vermag
en wat onbewust werd
aangeraakt

Dat doet mij goed. Ik leef ervan en groei eraan. In de komende Adventperiode ben ik van plan dagelijks een korte impressie te schrijven na de meditatie. Er is ruimte en tijd voor een uitwisselingsgroep. Natuurlijk gebeurt mij ook dat een tekst mij niets zegt, weerstand oproept of dat ik merk dat ik te druk ben met iets, dan wel iemand anders. Het is zoals het is.

* Contemplatieve oefeningen, Franz Jalics

Stille Aanbidding: laveren tussen nostalgie en herontdekking?

Richard Steenvoorde, dominicaan in Rotterdam, opent zijn artikel met een actueel voorbeeld uit de krant

Een paar maanden geleden liep de voormalige scriba van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN), Arjan Plaisier, op een zondagmorgen de kerk uit met het gevoel: wat was dat voor gebabbel? Hij liep het pleintje voor de kerk over en ging de rooms-katholieke kerk aan de overkant binnen waar nog een eucharistieviering aan de gang was. Op dat moment sprak de priester de woorden uit van de consecratie: “Dit is mijn lichaam, dat voor u gebroken is”. Het raakte Plaisier tot in zijn ziel “Toen dacht ik, ik kan beter hier zijn dan daar in die protestantse kerk” Dit opmerkelijke verhaal stond op 31 oktober, Hervormingsdag, in het *Nederlands Dagblad*. Plaisier vertelde over zijn ervaring in een lezing waarin hij pleitte voor meer aanbidding, bidden en mediteren en meer aandacht voor het sacramentele leven in de kerk. Plaisier staat niet alleen in zijn verlangen naar aanbidding, stilte en sacramentaliteit. Zijn vragen blijven ook niet beperkt tot de PKN. Ook in de

rooms-katholieke kerk zien we een groeiende behoefte aan verstillen en sacramentaliteit. Vele mensen zoeken de stilte van kloosters op, en lokale gemeenschappen kijken hoe ze kloostergebruiken in hun eigen liturgie kunnen inbrengen. Op diverse plaatsen wordt door vrijwilligers geprobeerd om de kerk meer gewoon ‘open’ te doen zodat mensen er terecht kunnen om een kaarsje op te steken, of een tijdje in stilte te verblijven.

Aanbidding en stilte En van de vormen van gebed waarin de hang naar stilte en sacramentaliteit bij elkaar komen is de gebedsvorm van de aanbidding van het Allerheiligst Sacrament. Sinds een aantal jaar lijkt deze vorm onder jonge katholieken populair aan het worden. Een deel van die populariteit kan misschien verklaard worden door de deelname van jonge katholieken aan de Wereldjongerendagen, waar deze vorm vaak gebruikt wordt. Maar misschien is er meer aan de hand. Misschien voelen ook de jongeren, instinctief, aan dat deze vorm van gebed een soort tegenwicht biedt tegen een samenleving die zo snel verandert dat we het niet meer kunnen bijbenen.

De stille aanbidding lijkt ook een vorm van gebed te zijn die mensen die helemaal niet vertrouwd zijn met kerkelijke liturgie, weet te raken. Een bekend voorbeeld zijn de *Nightfever-avonden* die vanuit Duitsland naar Nederland zijn gekomen. Tijdens een Nightfever vindt er een uitstelling van het sacrament plaats in een centraal gelegen kerk in een stad. Terwijl er in de door kaarslicht verlichte kerk zachte Taizé-muziek, vaak live-gezongen, klinkt, gaan jongeren met een bak kaarsen de straat op om mensen uit te nodigen om een kaarsje te komen opsteken in de kerk. De argeloze voorbijgan-

Richard Steenvoorde o.p.

Lid van het dominicaan convent van Petrus van Verona in Rotterdam

DE PRAKTIJK

ger die hier op in gaat wordt bij de deur vriendelijk welkom geheten, en is daarna vrij om haar of zijn kaarsje op te steken bij het sacrament, te knielen, misschien even te blijven zitten, een gebedsintentie achter te laten of een gesprek met een priester te vragen. Sommigen lopen na een paar minuten weer weg, anderen blijven, overdonderd door de ervaring, soms meer dan een half uur, in stille reflectie – wie weet, gebed? – voor het sacrament zitten.

Kloof Voor oudere generaties katholieken is het soms even slikken als zij met deze vroomheid geconfronteerd worden. Gevoelens van nostalgie strijden met gevoelens van angst en beklemming. Is dit nu juist niet bij uitstek het symbool van een kerk waarin je naar het Lof ‘moest’? En hadden we nu juist niet van zo’n dwingen-

Aanbidding is een uitnodiging om te ontdekken dat God dichterbij is en toch zo ongrijpbaar anders

de, verplichtende, kerk afscheid genomen tijdens het Tweede Vaticaans Concilie? Het blijkt in de praktijk, zo is mijn ervaring in de Orde der Predikers (Dominicanen), erg lastig om de kloof tussen de pijn uit het verleden en de herontdekking van de waarde van deze vorm van stil gebed te overbruggen. Ik twijfel niet aan de echtheid van de pijn en het verdriet van mijn medebroeders over een kerkverleden waarin vooral veel ‘moest’. Maar ik twijfel ook niet aan de oprechtheid waarmee nieuwe generaties de stille aanbidding ontdekken. Voor velen is het een manier van Godsontmoeting zoals ze die nog nergens anders ervaren hebben.

Anders en dichtbij Maar waar gaat het dan om? Is het niet allemaal veel te abstract, een gebedsvorm die zo zwaar leunt op de transsubstantieel? En is die leer filosofisch eigenlijk wel zo duidelijk? Deze vragen hoor ik vaak, maar ze schieten aan de kern voorbij. Ook het goud, de knap versierde monstrans, het wierook, het zijn slechts steuntjes om ons te helpen herinneren dat God zo anders is als wij. Hier ontmoeten we God, maar, in de woorden van Thomas van Aquino, onze zintuigen worden bedrogen. Terwijl onze ogen kijken, is het een uitdaging om ons hart te openen, intens te luisteren naar de stilte, in stilte te spreken, en vooral God het werk te laten doen. Aanbidding is een uitnodiging om te ontdekken dat God dichterbij is, en toch zo ongrijpbaar anders is. Het is alles en oneindig veel meer dan dat. Wat er uiteindelijk plaats vindt in die ontmoeting, blijft voor degene die het ondergaat niet te begrijpen. Wie het wel denkt te begrijpen, heeft, in de woorden van St. Augustinus, niets van God begrepen.

Behoeftte aan stilte Misschien ligt de aantrekkingskracht van de stille aanbidding in de ervaring van nabije ongrijpbaarheid van God die mensen aanspreekt. Of misschien de kans om wat langer stil te staan bij die raadselachtige woorden van Jezus dat hij, onder de gedaante van brood en wijn, ons nabij is. Of misschien is het gewoon de kans om in stilte je te kunnen concentreren op een punt en zo de malle molen van gedachten in je hoofd tot rust te laten komen. Ik weet het niet zeker, maar de noodkreet van de voormalige scriba van de PKN duidt er volgens mij op dat het gaat om een breed gedeelde, en diepgevoelde, behoefte aan manieren van gebed met minder gebabbel en meer stilte. In de hoop dat juist daar nieuwe kansen ontstaan voor mensen voor een Godsontmoeting.

Stilte en gebed: reflecties vanuit liturgische spiritualiteit

Waarom is het voor pastores vandaag een issue hoe ze stilte in de liturgie tot haar recht kunnen laten komen? Een pastorale setting, ook de liturgie, ademt kennelijk niet meer automatisch een klimaat van stilte. Daar zijn verschillende redenen voor, weet Thomas Quartier.

Ten eerste kan gewezen worden op de veranderde rol van mensen in de kerk die sinds de jaren zestig sterk gericht is op levendigheid en niet op verstilling. Je moet vooral 'in beweging' zijn, letterlijk en figuurlijk. Stilte lijkt niet te passen bij deze vorm van pastoraat, die juist activiteit bevordert. Ze wordt snel als een teken van lethargie gezien. De tweede reden is dat men de stijl van de liturgie laagdrempelig wil maken. Een als benauwend ervaren plechtig-

heid past daar niet bij. Stilte lijkt een bekrompen sfeer te bevorderen die de natuurlijke omgang met elkaar in de weg staat. Dat is een krampachtige stilte. Ten derde speelt ook de cultuur een rol waarin mensen aan permanente prikkels gewend zijn. Het is tegenwoordig gewoon vreemd om stilte te bewaren. Je kan de tijd beter benutten om informatie en indrukken op te nemen of met elkaar te communiceren. Het besef dat stilte in een setting als de liturgie

Prof. Dr. Thomas Quartier osb is monnik van de Willibrordsabdij in Doetinchem. Hij is directeur van het Benedictijns Centrum voor Liturgische Studies (BCL) aan de Radboud Universiteit Nijmegen en hoogleraar Monastieke Spiritualiteit aan de KU Leuven. Daarnaast is hij onderzoeker bij het Titus Brandsma Instituut en gasthoogleraar aan de Benedictijnse Universiteit Sant Anselmo in Rome.

de enige gepaste houding kan zijn, is bij de meeste mensen niet aanwezig. Stilte leidt tot verveling, is een dodelijke stilte.

Alle drie redenen zijn de schaduwkant van een pastoraal-liturgisch handelen dat sinds de jaren zestig veel mensen heel goed doet. Kerken zouden zonder vrijwilligers die een actieve rol in de liturgie spelen, niet kunnen bestaan. Ook is een ontspannen klimaat in de diensten voor de diverse groepen deelnemers zeker uitnodigend. Tenslotte is het veel te simpel om een pessimistische kijk op de cultuur wat betreft oververzadiging en lawaai één op één toe te passen op de liturgie. De informatiemaatschappij biedt ook veel mogelijkheden die niemand kwijt wil. Toch is de prijs voor een actief, ontspannen en open liturgisch pastoraat dat er niet veel ruimte overblijft voor stilte. Maar de behoefte aan stiltemomenten blijft levensgroot, zoals we uit praktijkervaringen kunnen leren. Binnen o.a. individuele hulpverlening, parochie, school, gevangenis en klooster worden manieren van verstillen geleefd waar je letterlijk stil van wordt. Het zijn voorbeelden van een 'herontdekking' van de stilte, zoals de Amerikaanse ritueelwetenschapper Ronald Grimes zegt. Niet hetzelfde weer terughalen, maar op een creatieve manier opnieuw tot leven brengen. Stilte is er niet vanzelf, je moet er een kader voor scheppen, er tijd en ruimte voor maken.

Spiritueel

Waarom stilte zo belangrijk is in het liturgische pastoraat, is een spirituele vraag. Het gaat niet alleen maar om een therapeutisch middel waardoor gestreste leerlingen, parochianen, gedetineerden, broeders en zusters de hectiek beter kunnen trotseren. Ik durf te stellen dat de crisis van de stilte gekoppeld is aan een crisis van het *gebed*. Wanneer mensen niet kunnen verstillen, is het lastig om zich via het eigen innerlijk en verbonden met anderen, open te stellen voor wat alle menselijke geluiden en beelden overstijgt. Gebed is niets anders dan die openheid. De Australische Trappist Michael Casey zegt daarover: "Doordat het gebed ons tot de werkelijkheid van ons leven brengt, leidt het ons ook binnen in de werkelijkheid van het leven van God". Beide werkelijkheden kunnen gemakkelijk aan je voorbijgaan, wanneer je altijd in beweging, informeel en geprikkeld bent. Stilte is al een vorm van gebed. Casey legt dit intrinsieke verband als volgt uit: "Het gebed wordt vaak in termen van stilte en duisternis beschreven. Het is donker, omdat er op het vlak van het zintuiglijke vermogen of van het begripsvermogen niets waar te nemen valt". Wie dat kan verdragen zonder lethargisch, krampachtig of verveeld te zijn, die bidt. Daarvoor dient de stilte.

Liturgische spiritualiteit heeft stilte nodig, wil ze mensen in hun kern raken. Casey heeft het over een "verfijnde gevoeligheid" die "een stevig

dieet van discipline, ascese en lou-tering" veronderstelt. Om te kunnen bidden, moet er "eerst heel wat slak van onze zelfzucht weggebrand worden". De strenge toon die de auteur hier gebruikt, is zeker niet in elke pastorale setting gepast. Maar kan niet een al te aangepaste manier om pastoranten naar de mond te praten

De behoefte aan stiltemomenten blijft levensgroot

spirituele openheid in de weg staan? De ervaring van de andersheid van de liturgie ten opzichte van het leven van alledag kan tot een ervaring van sacraliteit worden. Dat beklemtoont de Franse liturgist Louis-Marie Chauvet. Volgens hem is liturgie de "andere ruimte" (*heteros topos*). Wie daarvoor geen drempel over durft te gaan, komt niet bij de verfijnde gevoeligheid voor zichzelf, de ander en God. Stilte is voor veel huidige mensen een drempel. Juist daardoor kan ze een spirituele aantrekkingskracht uitoefenen. Wie gevoelig voor die andersheid wordt en toelaat buiten zijn gewone zintuiglijke omgeving te stappen door te verstillen, wordt vanzelf het gebed binnengeleid, het gebed dat stilte is.

Pastoraal

In het pastoraat is spiritualiteit een veelbelovende weg om praktische problemen te benaderen. Dat proef je in alle goede praktijkverhalen. Hoe divers de voorbeelden ook zijn waarin stilte een heilzame rol speelt, ze verhogen steeds de gevoeligheid voor onszelf, de ander en God. En dat is spiritualiteit. De biddende momenten zijn ankers die houvast bieden en tegelijk wakker schudden. Dat wordt lang niet altijd als een rustgevende weldaad ervaren. De stilte heeft een dubbel effect dat we ook bij Michael Casey tegenkomen wanneer hij over het ‘verlangen’ spreekt dat we op echt stille momenten van gebed voelen. Het Latijnse woord daarvoor (*desiderium*) doelt op “een gemis, iets dat ontbreekt”. De onrust die stilte teweeg kan brengen, hoort bij de spirituele transformatie die je kan ondergaan door de onderbreking van de activiteit, de alledaagse gang der dingen en de prikkels: “Het eerste stadium van onze zoektocht naar het ultimate is ontevredenheid met wat nabij

is”. Wat het resultaat van die onrust is, valt moeilijk te voorspellen. Het hangt af van wat de betreffende persoon als gebed ervaart. Maar dát er gebeden wordt wanneer we verstillen, is in spirituele zin heel aannemelijk.

Nu zal menig een denken dat dit gebed van de stilte vooral in kloosters of spirituele centra mogelijk is. Gasten profiteren ervan, maar buiten die relatief beperkte kring is het niet haalbaar om een stilte te bereiken die echt een andere ruimte opent, de goddelijke werkelijkheid. Toch tonen praktijkvoorbeelden uit individuele hulpverlening, parochie, school, gevangenis en een klooster midden in de stad dat we stilte en gebed vandaag opnieuw kunnen leren. Daar liggen pastorale kansen die niet allen voor religieuze virtuozen weggelegd zijn. Ook Michael Casey beaamt dit: “Degenen die door het gebed getransformeerd zijn, worden nederige mensen in plaats van spectaculaire mystici”. De nederigheid die de stilte je leert, is de sleutel tot gebed. Voeg je

in een moment dat qua houding, stijl en cultureel verwachtingspatroon juist niet overeenkomt met wat je gewend bent en waar je – vaak onbewust – automatisch van uit gaat. Dan kan er iets gebeuren dat soms schijnbaar kleine gevolgen heeft, maar die wel een eigen toon kunnen zetten in een pastoraal gesprek, een liturgische viering, een les of een scharniermoment van de dag. Spiritueel schrijft Casey: “Mensen worden van binnenuit geschraagd. Wat ze van elders ontvangen, is van aanzienlijk minder belang voor hen”.

Getijden

In de liturgische spiritualiteit speelt van ouds het getijdengebed een belangrijke rol voor de momenten van biddende stilte. In kloosters en andere spirituele centra wordt beoefend wat door iedereen opgepakt kan worden. Natuurlijk is niet iedere goede praktijk van verstillen in de loop van de dag letterlijk op het brevier gebaseerd. Ronald Grimes reikt ons opnieuw waardevolle begrippen aan hoe we een spiritueel liturgisch pastoraat van de getijden kunnen begrijpen. Er is de traditionele variant die Grimes “rite” noemt. Die vorm is op vaste patronen gebaseerd. Maar tegelijk zijn er ook processen waarin voorgangers, begeleiders, groepen en individuele personen stilte op onverwachte momenten ontdekken. Dat noemt Grimes “ritualiseren”. Beide varianten komen we in de voorbeelden tegen. Ze laten zien hoe stilte en gebed vandaag een plek in het pastoraat krijgen.

Vanuit een liturgisch spirituele benadering is
het vooral van belang dat je momenten weet te
creëren waarop je tussen activiteit en passiviteit
tot een houding van
ontvankelijkheid komt

Vanuit een liturgisch spirituele benadering is het vooral van belang dat je momenten weet te creëren waarop je tussen activiteit en passiviteit tot een houding van ontvankelijkheid komt. Je bent tussen verhevenheid en nonchalance geraakt door een liturgische stijl. En je onttrekt je aan de prikkelovervloed in je culturele omgeving zonder de band met de wereld kwijt te raken. In die spanningsverhoudingen blijf je jezelf, en toch gebeurt er iets met je. De dichter Jan Wit zei: “Wie de getijden verwaarloost, wordt door het getij overspoeld”. Dat geldt ook in het pastoraat: “Wie de stilte verwaarloost, wordt door het lawaai verpletterd”. Mogen er altijd genoeg stille momenten zijn in het huidige pastoraat, momenten van gebed die niet meer vanzelfsprekend, maar daardoor niet minder vitaal en spiritueel zijn.

Literatuur

- Casey, Michael: *Naar God. Inleiding tot de praktijk van het gebed*. Tielt: Lannoo 2007.
- Chauvet, Louis-Marie: *Symbol and Sacrament. A Sacramental Re-Interpretation of Christian Existence*. Collegeville: The Liturgical Press 1995.
- Grimes, Ronald L.: *The Craft of Ritual Studies*. Oxford: Oxford University Press 2015.
- Quartier, Thomas: *Liturgische spiritualiteit. Benedictijnse impulsen voor klooster, kerk en wereld*. Heeswijk: Bernemedia & Averbode: Abdij van Averbode 2017.

Nieuwe redactieleden gezocht

Nieuwe werkwijze redactie VPWinfo.nl

Omdat we graag uitbreiding van werkende pastoraal werkenden in de redactie van ons blad willen, gaan we in 2019 experimenteren met een nieuwe werkwijze.

De nieuwe werkwijze houdt in dat er aan het begin van het jaar 1 redactiebijeenkomst in Utrecht is, waar de thematieken die we in dat jaar in de verschillende nummers aan de orde willen hebben besproken worden.

De daarop volgende 3 redactievergaderingen worden in onderling overleg ingepland op een tijd die voor de pastores het best uitkomt en zijn telefonisch.

Daarmee komt voor de redactieleden de reistijd van en naar Utrecht te vervallen. Het zal even wennen zijn en vergt een andere manier van vergaderen, maar we zijn ervan overtuigd dat er ook op die wijze een goed inhoudelijk gesprek over het betreffende thema en de invulling van het nummer kan plaats vinden.

En nieuwe redactieleden zijn hard nodig omdat we vooral een blad van de werkende pastores in het parochiepastoraat zijn en op dit moment hebben we die niet meer in de redactie zitten.

Wat vinden we belangrijk voor redactieleden?

- Dat je goed op de hoogte bent over onderwerpen/thema's die in het parochiepastoraat aan de orde zijn
- Dat je een netwerk hebt onder pastoraal werkenden in eerste instantie in parochies en breder is natuurlijk ook mooi
- Dat je op de hoogte bent van publicaties die voor het werk in het parochiepastoraat van belang zijn

Let op! Je hoeft als redactielid niet perse zelf en goede auteur te zijn. Het gaat erom dat je met elkaar als redactie de inhoud van het blad bepaalt, dat je nadenkt over aan welke onderwerpen er in enig jaar aandacht gegeven wordt en dat je suggesties doet over wie er benaderd kunnen worden om een artikel voor het blad te schrijven.

Nieuws uit de VPW-en

■ VPW Groningen-Leeuwarden

• • • Op 18 oktober hadden we onze halfjaarlijkse ALV. Hierin spraken we door over het thema dat de vorige keer door Herman Agterhoek werd ingeleid en uitgediept: verwachtingen naar de pastor van parochianen, collega's, kerkelijke leiding, van jezelf, van God ... Herman pleitte voor een gelovige bezinning. Hier komen we als pastores vaak te weinig aan toe. Toch is dit de kern van het pastoraat. Maar wat is dan het geloven? Is het geloven zelf niet problematisch?

Hilda van Schalkwijk benoemt het perspectief van de pastoraal werker. Deze zal steeds meer uit de liturgie worden geweerd; liturgie is voor de priester. Hoe ga je als enkeling om met de 'massieve' traditie? Wat te doen met kernpunten uit de christelijke traditie die moeilijk te vertalen zijn? Hoe ga je om met leerstellingen van de kerk? We stelden onszelf de zes volgende vragen:

- 1 Wat is voor jou de kern van de christelijke boodschap?
 - 2 Kun je uitleggen waarom die relevant is voor anderen?
 - 3 Waar baseer je dit op?
 - 4 Is die boodschap ook relevant voor de samenleving van vandaag?
 - 5 Wat zou er verloren gaan als het christelijk geloof er niet meer is?
 - 6 Hoe verhoudt de christelijke boodschap (van jezelf) tot de officiële leer?
- Een waardevol gesprek volgde naar aanleiding van deze vragen.

Breed gedeeld wordt ook de opvatting dat het een verarming is – zowel voor de gehele geloofsgemeenschap als voor de pastoraal werker en priester zelf – wanneer liturgie en pastoraat uit elkaar worden getrokken, d.w.z. de priester alleen voor de liturgie is en de pastoraal werker alleen voor het pastoraat.

• • • Als vervolg op deze ALV zullen Koos Tolboom en Liesbeth Minnema nieuwe gespreksvragen bedenken en mogelijk hierbij een inleider uitnodigen.

| Wiebe Mulder

■ VPW Limburg

• • • Op 10 oktober j.l. is de studiekering Pactief, bestaande uit pastores en een bredere kring van geïnteresseerden, weer bij elkaar geweest. Gastspreker was Hub Schumacher welke een inleiding verzorgde rond zijn boek "God, wat ben je veranderd". Met een sterke inleiding die bestond uit een goed overzicht van de publicatie, de geschiedenis en ontwikkeling ervan en met wat voorzichtige aanbevelingen voor de toekomst. Op geëngageerde manier en op persoonlijke wijze wist Schumacher zijn gehoor mee te nemen in oude woorden en gebruiken om die vervolgens opnieuw te leren vinden in de huidige wereld van vandaag. Met als opgave daar als pastoraat op een eigentijdse manier bij betrokken te raken. Afsluitend kon de groep in een gezamenlijke maaltijd nog terugblikken op een prachtige en leerzame ontmoeting.

Over toekomst gaat het ook als op 12 november de najaarsvergadering in Roermond bij elkaar komt. Belangrijkste agendapunt is wel de stemming onder de leden aangaande de voorgestelde fusie van de VPW met CNV. Wanneer de landelijke ledenvergadering (ook in november) daartoe beslist, zal dat voor leden en het onderdeel consequenties hebben (o.a. beëindiging lidmaatschap e/o bestuursfunctie, deelname aan bijeenkomsten, etc.). Het is verder aan de afzonderlijke leden om hun stem naar het landelijke bestuur te laten horen. Het inhoudelijke gedeelte van de bijeenkomst werd op een bijzondere wijze ingevuld door Marjolein Tiemens-Hulscher (biologe). Zij is oprichter van de website Groen Geloven en verbindt op een praktische manier zorg en omgaan met de natuur / omgeving met de encycliek Laudato Si. Daarin maakt ze inzichtelijk dat wat langzaam noodzaak geworden is, een oorspronkelijk en intrinsiek gegeven van ons geloof is.

Met de blik vooruit gericht, komen medio december tenslotte de twee onderdelen Den Bosch en Roermond weer bij elkaar. Het samenwerkingsverband bereidt een vervolg voor op de eerste gemeenschappelijke studiedag van een jaar geleden. Inleidingen en gesprek van die dag gaven een voorzet naar het nu te organiseren studiemoment dat in februari 2019 is gepland. Uitgangspunt daarin is het diaconaal pastoraat en de pastorale

presentie daarbinnen, in werkvormen op het scheidsvlak van kerk en samenleving. Naast een inleiding over diaconale praxis, zullen er bijdragen over vernieuwend werken binnen de kaders van parochieel pastoraat en ontwikkelingen binnen het sociaal domein en de rol van pastoraat/geestelijk verzorging daarbinnen, in het programma een plaats krijgen.

| Piet Linders

■ VPW Haarlem-Amsterdam

• • • Op 13 oktober werd de 2e *Inspiratiedag* georganiseerd door een werkgroep uit het Haarlemse. Een dag ter bemoediging, inspiratie en ontmoeting. Marieke Hoetjes, parochiecoördinatrice van de mooie, gastvrij Willibrorduskerk in Heiloo schrijft wekelijks een rubriek: *Nieuws uit de Kerkstraat*. Met haar toestemming mogen we dit stukje gebruiken voor de VPW-info. Vandaar. De reacties waren weer dermate positief (bemoedigend, inspirerend, zeer geslaagd, goed georganiseerd, mooie locatie, ga zo door!) dat er zeker gedacht gaat worden aan een 3e Inspiratiedag.

• • • Nieuws uit de Kerkstraat

Vanaf half 9 wordt er vandaag, 13 oktober, al gewerkt in het Willibrordushuis. Mensen slepen met stoelen en tafels, kopjes worden klaargezet en de Bravilors draaien op volle toeren. In de Kerkstraat staan drie ketels met soep. Twee hotpots met, zo als het briefje op de tafel aangeeft, 'wortelsoep met kokos' en een elektrische kookplaat met een enorme pan, waarin volgens het opschrift groentesoep zit. Deze pan is gisteren door een pastor helemaal uit het Gooi per auto aange-

voerd, in bevroren toestand omdat het anders te veel zou klotsen.

Het zal mij een zorg zijn, onder die titel organiseert de Vereniging voor Pastoraal werkenden deze zaterdag, op de heetste 13 oktober ooit, een inspiratie- en ontmoetingsdag voor vrijwilligers en andere belangstellenden. En het is iedereen een zorg, dat blijkt wel uit de zorg waarmee deze dag is voorbereid.

In het Willibrordushuis blijft werkelijk geen plek onbenut. Het drukwerkcentrum is ruim gemaakt zodat hier een presentatie over gevangenispastoraat kan worden gehouden. De vergaderruimte en het documentatiecentrum bieden ook plaats aan twee zogenoemde werkwinkels. In de vergaderruimte boven zullen de jongeren van Sanctus Virgilius uit de Noord komen vertellen over hun activiteiten en verkopen ze hun zelf gebrouwen bier voor het goede doel. In de Dagkapel is ruimte gevonden voor het item *Hoe vier je in een verpleeghuis* en in de kerk wordt straks gezongen *Om de Geest* bij het koororgel. Maar de beste plek is vandaag voor een workshop over *Bedevaart/diaconaal wandelen*: onder de grote linde in de pastoorstuin staat een whiteboard met daaromheen twaalf stoelen voor de deelnemers.

Tegen half elf zijn de meeste van de ruim 90 bezoekers gearriveerd. De "Kerkstraat" is op zijn mooist: overal ontmoeting en gesprek, bij een lekker kopje koffie. Natuurlijk beginnen we met een lied, *Dit huis zij ons behoudenis*. De lezingen die volgen zijn echter zeer bij de tijd. Voormalig directeur van Cordaid, René Grotenhuis, schetst de situatie waarin de

kerk verkeert: van macht ontdaan. Toch blijft er volgens hem een unieke taak voor de kerk in de wereld van vandaag, waarin het lijkt alsof ieder zijn eigen verlossing moet organiseren. Geloven kan mensen verlossen uit dit maakbaarheidsdenken. In die ruimte kan de kerk nog steeds een rol spelen. De tweede spreker, van protestante huize, Jelle Minnema, vertelt over zijn projecten met jongeren. Daarbij geeft hij een beeld van de wijze waarop jongeren tegenwoordig vaak in het leven staan. Ook hij ziet ruimte voor de kerk. Juist in kleine groepen, waarin er veel aandacht en verbinding kan zijn. In de Kerkstraat worden we allemaal, na anderhalf uur luisteren, weer gastvrij ontvangen door Ina en Petra. Zij voorzien ons van een tweede kopje koffie of thee. Dan zoekt iedereen zijn of haar workshop op en kunnen zij de lunch voorbereiden. Er is melk en karnemelk, fruit en natuurlijk de heerlijke soep. De lunch loopt gesmeerd en er volgen geanimeerde gesprekken. Daarna gaat iedereen weer zijns weegs voor een tweede workshop. Na een theeronde, waarbij het netwerken in de Kerkstraat opnieuw een kans krijgt, wordt de dag afgesloten met een korte viering rond een afbeelding van Sieger Köder: Het avondmaal, de fraaie afbeelding die ook de uitnodigingsfolder siert. Het catering-team neemt de gelegenheid te baat om alle stoelen weer te verzamen en een begin te maken met vegen en soppen. Klokslag vier uur is alles aan kant. De organisatoren en de catering kunnen tevreden zijn: het was hen werkelijk een zorg.

| Kiki Kint

■ VPW Utrecht

• • • Op 27 november heeft het jaarlijkse protocollair overleg met de bisdomstaf plaats gevonden. Verschillende onderwerpen zijn besproken zoals de aanstaande fusie met CNV Connectief. Deze fusie is door de bisdomstaf voor kennisgeving aangenomen en zal verder geen gevolgen hebben voor het jaarlijkse overleg.

Vervolgens hebben we onze zorgen geuit over de benoemingsprocedure. Is de kwaliteit van het pastoraat houdbaar als kandidaten niet vooraf poolshoogte mogen nemen in de beoogde parochie? We struikelen met name over de geformuleerde 'strikte geheimhouding'. De bisdomstaf geeft aan dat de regiovicaris de persoon is die de pastor en teams kent en pastores goed kan begeleiden naar een nieuw team. In de praktijk kan het voorkomen dat oriëntatie wel gewenst is, dit gaat dan in overleg met de vicaris. De benoemingsprocedure is geen sollicitatieprocedure, maar gaat over een zending door de bischop. Onze zorg werd dan ook niet herkend. Het bisdom krijgt geen klachten over de gang van zaken.

Over de bespreking van de gedragscode in de Cura's spraken we onze waardering uit. We vinden echter dat de gedragscode te weinig op de teamtafels komt. Het bisdom deelt deze zorg en kondigt aan dat in het eerste kwartaal van volgend jaar alle teams een PowerPoint krijgen als handvat voor verdere bespreking.

| Wies Sarot

VPW gaat verder als onderdeel van CNV Connectief

Op 29 november is het besluit over de fusie van VPW Nederland met CNV Connectief genomen. Deze extra algemene ledenvergadering was nodig omdat eerder op 15 november niet het quorum van meer dan 320 leden aanwezig was om een rechtsgeldig besluit te nemen.

In de eerste ALV op 15 november waren 26 leden aanwezig (en de beleidsmedewerker). Daarnaast waren er 38 machtigingen binnen gekomen. Dat betekent dat we 52 officiële stemmen hadden. Ieder lid kan één ander lid vertegenwoordigen door middel van een ontvangen machtiging. Dat was bij lange na niet genoeg voor het quorum dat op ruim 320 uitkomt, uitgaande van ruim 480 leden.

Op het einde van deze ALV is wel de mening gepeild bij deze 52 officiële stemmen. Die mening was unaniem voor het voorgenomen besluit tot fusie. Daarnaast waren er nog 12 machtigingen die we niet konden gebruiken als officiële stem. Ieder lid kan maar één ander lid vertegenwoordigen.

Er waren daarnaast ook 35 leden die zich alleen afwezig hadden gemeld. De meeste leden die zich via de mail afgemeld hadden gaven als hun mening aan dat zij voor het voorgenomen besluit wilden stemmen. Eén lid hield daarbij grote bedenkingen en als hij aanwezig was geweest had hij tegen gestemd maar hij heeft geen machtiging afgegeven.

In de tweede ALV op 29 november waren 20 leden aanwezig (en de beleidsmedewerker) en 31 afmeldingen. Daarnaast waren er 18 machtigingen. Er waren dus 29 november 38 officiële stemmen die unaniem voor gestemd hebben. Er was geen onthouding en geen tegenstem. Bijzonder was dat er op de 29e een aantal leden aanwezig waren die indertijd de VPW in hun bisdom mee opgericht hadden.

De uitslagen van de stemmingen op beide vergaderingen en de reacties per mail geven aan dat er veel draagvlak is voor de fusie met CNV Connectief. En omdat de algemene ledenvergadering van CNV Connectief op 21 november ook al unaniem ingestemd had met de voorgenomen fusie kan die nu met de handtekeningen van beide voorzitters en secretarissen bezegeld worden zodat VPW Nederland per 1 januari 2019 verder gaat als een expertgroep binnen CNV Connectief. Tevens is het verheugend nieuws dat 8 van de 10 leden van het Algemeen Bestuur ook mee-gaan om de expertgroep VPW mee vorm te gaan geven. Dat is heel erg belangrijk om ook in de toekomst de belangen van de pastoraal werkenden binnen de rooms-katholieke kerk zo goed mogelijk te behartigen, collegiale uitwisseling mogelijk te blijven maken en zolang het beroep bestaat ook de inhoudelijke beroepsontwikkeling mee te bepalen.

En voor degenen met pensioen/emeritaat wil de expertgroep via de LKR en de contacten met leden in de organen van het Pensioenfonds Nederlandse Bisdommen (PNB) zo goed mogelijk de belangen behartigen. Door het fuseren met CNV Connectief is de continuïteit nu over een langere periode gegarandeerd.

Natuurlijk zijn er ook leden die opgezegd hebben. Van twee leden weten we dat dat met de fusie te maken heeft. En van een paar leden die al jarenlang lid zijn van de FNV weten we dat ze nog twijfelen. Dat respecteren we uiteraard en we hopen van harte dat ze toch door hun lidmaatschap de beroepsgroep blijven steunen.

De komende weken gaan we ons inzetten voor een goeie overgang naar de nieuwe situatie. De afspraken die door beide besturen gemaakt zijn in de onderhandelingen die u in de vorige nummers van ons blad heeft kunnen lezen geven vertrouwen dat maatwerk mogelijk is.

Jan Franken en Jos Deckers

Rectificatie bij het artikel **Liquidatie van de kerk,** VPWinfo.nl nummer 3

De redactie ontving het verzoek van Wieger Rozema om bij zijn artikel een nuancering aan te brengen. Naast Gerard Zuidberg heeft pastoraal werker Peter van Kessel een belangrijke rol gespeeld in de leiding van de parochie. Hij heeft gezorgd voor veel rust, gastvrijheid en stabiliteit in de parochie. En de erkenning voor de pastoraatsgroep geleid door Peter met volledige inzet en verantwoordelijkheid van alle leden was zijn tijd ver vooruit vergeleken met nu.

Hongerdoeken in de Domkerk Utrecht

Sinds medio jaren '70 geeft Vastenactie, in samenwerking met haar Duitse zusterorganisatie Misereor, de zogenaamde hongerdoeken uit. In een tentoonstelling in de Domkerk zijn deze hongerdoeken gedurende de Vastentijd te zien.

Middeleeuwse traditie

In de Middeleeuwen was het gebruikelijk om tijdens de Vastentijd het altaar in de kerk met een groot doek onzichtbaar te maken voor de kerkgangers. Zo moest symbolisch duidelijk gemaakt worden dat door de zondigheid van de

mens het zicht op het heilige en het heil verloren dreigde te raken. In de Goede Week werd, met een verwijzing naar de evangelietekst Mt. 27,51 "Het voorhangsel van de tempel scheurde van boven tot onder in tweeën" de doek met trommelgeroffel weer naar beneden gelaten. Door de kruisdood van Jezus was de relatie van de mens met God hersteld en was de mens weer in staat het heilige te aanschouwen. Gaandeweg werd de doek gebruikt om het leven en lijden van Jezus af te

beelden. De hongerdoek werd een *Bijbel voor de armen*, die niet konden lezen en schrijven. Bij het eerst verhullende karakter van de doek kwam zo ook een ónthullend heilsaspect. Mede omdat het *Concilie van Trente* besloot dat het altaar altijd zichtbaar moest zijn, verdween de hongerdoek. Enkel het gebruik om tijdens de Goede Week de kruisbeelden met een paarse doek (en op Witte Donderdag met een witte) af te dekken, bleef als herinnering over.

Hernieuwde traditie

Voortbouwend op deze oude middeleeuwse traditie, maar dan in een hernieuwde setting, moeten de hongerdoeken mensen inspireren zich in te zetten voor een betere wereld voor iedereen en voor duurzaamheid. De meeste hongerdoeken nu zijn geschilderd door kunstenaars uit het Zuiden, die daarmee laten zien wat hen beweegt en inspireert in hun inzet voor een betere wereld voor iedereen. Overal zijn er impulsen om de wereld menswaardiger te maken. De kunstenaars houden mensen in het Westen een spiegel voor. Ze doen niet alleen een appèl op onze solidariteit met mensen elders op de wereld, maar ze vragen ons ook dringend hoe wij in deze wereld staan.

Ben ik als Kaïn?

Lange tijd sierde de Ethiopische hongerdoek De Druivenpers uit 1978 de noordwand van het Casino, de centrale zaal in het HTP-gebouw in Heerlen en de pauzeplek voor de studenten. De hongerdoek volgt deels de lezingen van het C-jaar in de Vastentijd met in het midden de Jezusfiguur, waarbij het kruis een druivenpers is.

De stenen waarmee we
onze broeder of zuster
doden zijn

onverschilligheid,
vooroordelen,
eigenbelang,
economisch
winstbejag

Links boven begint deze hongerdoek met een scène die pastores direct zullen herkennen als de broedermoord van Kaïn op Abel. Maar kunstenaar Alemayehu Bizuneh herhaalt die scène nog een keer, met op de voorgrond een man in witte kledij. Die figuur in witte kledij staat symbool voor mensen in het rijke Westen, voor ons. Trekken wij ons iets aan van die scène die zich achter onze rug afspeelt of niet? En als niet, zijn wij dan niet als Kaïn? De stenen waarmee we onze broeder of zuster doden zijn onverschilligheid, vooroordelen, eigenbelang, economisch winstbejag.

Gekleurde hoop

Maar naast die confronterende vragen bieden de hongerdoeken ook hoop, hoop in vele kleuren, gekleurde hoop. Hoop als dragende kracht voor onze inzet, hoop als weten dat het inderdaad anders kan, ook al lijkt de complexiteit van alles niet of nauwelijks te overzien. Hoop gebaseerd op solidariteit wereldwijd. Hoop die zichtbaar wordt in iedere kleine stap. Kunst is daarbij als een drager van hoop op verandering en verbetering, die altijd in een culturele context plaats vinden en nooit louter economisch of materieel zijn.

Openingsuren

De Domkerk is alle dagen open en de tentoonstelling is gratis te bezoeken. Van maandag tot vrijdag is de Dom open van 11 tot 4 uur, op zaterdag van 11 tot half 4 en op zondag van half 1 tot 5 uur. Op de donderdagmiddagen in de vastentijd zijn er rondleidingen met uitleg over de doeken. Kijk voor meer informatie en voor de juiste tijden op www.vastenactie.nl of www.domkerk.nl.

Mou Mou!

Maandag 19 november 2018, in de herdersvelden van Bethlehem, omringd door een groep fietspelgrims, vertel ik voor de zoveelste keer het verhaal over de geboorte van de Profeet Isa. Hoe d'engel Djibral de blijde boodschap brengt aan Mirjam, hoe zij vanuit pure angst en onzekerheid, bang voor alle roddel en achterklap, de woestijn in vlucht. Ongehuwd en zwanger. Ze was niet de eerste en zeker ook niet de laatste in de geschiedenis!

Ik vertel het verhaal uit de Koran aan de pelgrims uit de Peel, de Polder en de Achterhoek en voeg er aan toe dat in onze samenleving ook dit verhaal mag klinken, maar altijd met het duiden van het moment waarop we 'uit elkaar gaan': Zoon van God of Profeet? Ik blijf geloven in en werken aan een inclusieve samenleving.

Maar door Mou Mou is het gaan schuiven...

Lopend door de velden van Bethlehem denk ik aan Ruth, de Moabitische vreemdelinge, de overgrootmoeder van koning David. Ik denk aan haar woorden die ik nooit meer bent kwijtgeraakt: "Jouw God is mijn God". Ik geloof dat God werkzaam is via iedere mens, man, vrouw en vreemdeling!

Maar door Mou Mou is het gaan schuiven...

Terug van fietspelgrimage, waarin 555 km is afgelegd en 8200 hoogtemeters zijn genomen, zie ik dat het pand naast mijn huis een grondige verbouwing ondergaat. Ooit gebouwd als kerk, daarna dienst gedaan als Koninkrijkszaal krijgt het nu de bestemming van een

Bouwen aan de stad

Rob

Lijesen

Islamitisch centrum. Waar ooit het Gloria klonk en latere de brave klanken uit een Hammondorgeltje, word ik nu verblijd met muziek uit een andere cultuur. Het zou goed moeten voelen.....

Maar door Mou Mou is het gaan schuiven...

Mou Mou is afkomstig uit het Rifgebergte in Marokko, studeert en is ook nog eens supermarktmanager. Mou Mou neemt leuke souvenirjes mee voor mijn jongste dochter, eet met haar 's avonds ijsjes bij de plaatselijke snackbar om vervolgens tot diep in de nacht te 'praten' via Whats app.

Door Mou Mou ben ik gaan schuiven.... Twee geloven op een kussen, dat soort zaken komen ineens boven.

Zondag sta ik op de kansel, open de Schrift, zing het alleluja, maak tot driemaal toe een kruisteken: "Wat ik met mijn hoofd denk, met mijn mond belijd en met mijn hart geloof".

Maar door Mou Mou is het gaan schuiven...

Voor me ligt een tijdschrift met twaalf epische avonturen voor racefietsers. Ze staan er allemaal in: van de Alpe d'Huez tot aan de Stelvio. Van de tot 8 procent stijgende slangvormige Storseisundbrug in Noorwegen tot aan.... een fietstocht in magisch Marokko! Zal ik ooit....

Door Mou Mou is alles gaan schuiven. Maar als ik mijn jongste dochter zie stralen in haar djellaba dan schuift het de goede kant op: Inshallah, Deo Volente!